

مقدمه

روانشناسی تجربی با صد سال قدمت، کوتاهترین تاریخچه پژوهشی را در مقایسه با سایر علوم نظیر فیزیک دارد. در واقع می‌توان گفت پژوهشهای روانشناختی در مقایسه با بسیاری علوم دیگر در مرحله نوزادی خود است. اگرچه در روانشناسی از روشها و تجارب پژوهشی دیگر علوم استفاده می‌شود، اما ماهیت ذهن نیاز به روشهای ویژه پژوهشی دارد که به وسیله آنها بتوان رفتار انسان را مورد مطالعه و ارزیابی قرار داد.

تاریخچه کتابهای روانشناسی تجربی به یک قرن پیش یعنی سال 1900 برمی‌گردد، زمانی که ادوارد برادفورد تیچنر کتابی تحت عنوان روانشناسی تجربی منتشر کرد. در ابتدا از اصطلاح روانشناسی تجربی برای انجام پژوهش در تعداد محدودی از موضوعهای روانشناسی استفاده می‌شد، چنانکه تا سال 1930 آزمایشهای انجام گرفته بیشتر مربوط به موضوعهایی نظیر احساس و ادراک، یادگیری و حافظه بود. امروزه وضعیت کاملاً تغییر کرده است و قلمرو پژوهش در روانشناسی تجربی بسیاری از موضوعهای روانشناختی نظیر روانشناسی اجتماعی، روانشناسی محیط و غیره را دربرمی‌گیرد.

برخی از کتابهای روانشناسی تجربی، بیشتر بر روش‌شناسی علمی و مباحث آماری تأکید دارند و برخی دیگر بر محتوای روانشناسی تجربی. یکی دیگر از روشهای مورد استفاده در نوشتن کتابهای روانشناسی تجربی عرضه روش‌شناسی در قالب ارائه پژوهشهای علمی به خوانندگان است که در نگارش این کتاب از این روش تبعیت شده است.

دانشجویان اغلب تصویر نادرستی از روشهای پژوهشی دارند و بر این باورند که برخی از روشها تنها می‌توانند در شاخه‌ای از روانشناسی به کار گرفته شوند، مانند اینکه روانشناسی بالینی تنها با پژوهشهای مطالعه موردی سروکار دارد و یا اینکه یک پژوهشگر خوب تنها از روشهای آزمایشگاهی استفاده می‌کند. همچنین دانشجویانی که با پژوهش‌آشنایی چندانی ندارند یا اطلاعات بسیار محدودی دارند، غالباً فقط به نتایج حاصل از پژوهشها توجه می‌کنند و برای دیگر مسائل مربوط به پژوهش مانند طرح پژوهش، انتخاب آزمودنی و انتخاب متغیرها اهمیت چندانی قائل نمی‌شوند. در کتاب حاضر سعی شده است که دانشجویان نه تنها با موضوعهای مختلف مورد پژوهش در روانشناسی تجربی آشنا شوند، بلکه مطالبی را که در روش‌شناسی علمی آموخته‌اند به طور ملموس بازآزمایی نمایند.

نگارنده بر این باور است که مهمترین هدف در تدوین کتاب روانشناسی تجربی، آشناسازی دانشجویان با پژوهشهای مختلف در زمینه‌های گوناگون روانشناسی و ایجاد روحیه پژوهشگری در آنهاست. دانشجو باید بیاموزد که هدف از درس روانشناسی تجربی کار روی محدودی از موضوعهای روانشناختی با وسایلی محدود نیست، بلکه هدف آشنایی با چگونگی انجام پژوهشهای روانشناختی به طور کلی است. زمینه‌های پژوهشی نباید به وسیله ابزار و وسایل محدود شوند، بلکه ابزار و وسایل باید برای انجام پژوهش در زمینه‌های مختلف به خدمت گرفته شوند.

کتاب حاضر شامل هشت فصل است: تاریخچه روانشناسی تجربی، پسیکوفیزیک، احساس و ادراک، توجه و زمان واکنش، یادگیری، شناخت، روانشناسی اجتماعی و روانشناسی محیط. فصل اول به تاریخچه روانشناسی تجربی اختصاص دارد. شکل‌بندی بقیه فصول کتاب یکسان است. در ابتدای هر فصل موضوعهایی

که بیشتر مورد پژوهش قرار گرفته‌اند به اختصار توضیح داده شده‌اند و سپس متغیرهای مستقل، وابسته و کنترل مرتبط با موضوعهای هر فصل مورد بحث قرار گرفته‌اند. در ادامه چگونگی طرح مسئله، فرضیه(ها) و به کارگیری متغیرها در یک آزمایش تحت عنوان <معرفی متغیرها در یک آزمایش> ارائه و نکات مهم مرتبط با روش‌شناسی علمی در آنها توضیح داده شده است. سپس پژوهشی در ارتباط با موضوعهای مورد بحث ارائه شده است. در انتهای هر فصل نیز پیشنهادهایی به منظور انجام آزمایش ساده‌ای که به ابزار کم و ساده‌ای نیاز دارد یا اصولاً هیچ ابزاری احتیاج ندارد و می‌تواند در کلاس درس یا خارج از آن انجام گیرد تحت عنوان <روانشناسی در عمل> ارائه گردیده است. فهرست ابزار و وسایل موجود در آزمایشگاههای روانشناسی در دانشگاههای کشور در انتها به صورت پیوست آورده شده است.

در پایان بر خود لازم می‌دانم که از راهنماییهای ارزنده سرکار خانم دکتر دادستان مدیر محترم گروه روانشناسی سازمان سمت، از زحمات سرکار خانم اخوی‌راد دبیر محترم گروه روانشناسی و از زحمات سرکار خانم اروانه که ویرایش کتاب حاضر را به عهده داشتند تشکر و قدردانی نمایم. همچنین از همسرم سرکار خانم دکتر سوزان امامی‌پور به خاطر راهنماییهای ارزنده و همگامی ایشان با من که امکان تألیف این کتاب را فراهم ساخت و از خواهرم خانم دکتر آذر شمس اسفندآباد که صمیمانه تقبل تهیه و ارسال کتب و مقالات خارجی را برعهده داشتند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

نگارنده خود آگاه است که کتاب حاضر کاستیهایی دارد. امید است که اظهارنظرهای اساتید صاحب‌نظر و اهل فن و دانشجویان عزیز و علاقه‌مند راهگشا و راهنمای رفع نقایص کار نگارنده در آینده باشد.

حسن شمس اسفندآباد